Вх. № ЧР-03-393/21.10.2024 г.

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. д.н Антоанета Христова
ИИНЧ – БАН, член на академично жури за заемане на академичната длъжност „професор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2 Психология (Психология на ранното детство) за нуждите на секция „Психология на развитието и здравето“), конкурс обнародван в ДВ бр. 58 от 09.07.2024г. и на основание на заповед № РД-6-441/ 04.09.2024 г. на Директора на ИИНЧ към БАН. За участие в него е подал документи единствен кандидат доц. д-р Мария Петрова Трифонова.

1. Представяне на кандидата

Мария Трифонова обвързва кариерното си и научно-изследователско развитие още в началото със сферата на педагогическата психология. Стартира реализацията си като изследовател в Институт по общо образование „Тодор Самодумов“, Институт по обща и педагогическа психология в Москва, преподавател в Юго-западен Университет „Неофит Рилски“ и Нов Български Университет, програмен директор за оценката на образователни програми на Център Отворено Образование, за да стигне до преминаването на всички степени на развитите в Института по психология към БАН и наследника му – Институт за изследване на населението и човека, департамент Психология. По настоящем Мария Трифонова е доцент, ръководител на секция „Психология на развитието и здравето“ и ръководител на департамент Психология. Кариерното развитие на кандидата показва последователност и системност в научната й и преподавателска кариера, което я определя като задълбочен изследовател в сферата на детското развитие.

Мария Трифонова работи върху 8 проекта, на които е ръководител. Има двама докторанта и е наградена с грамота за научно-приложна дейност и награда за значим принос в областа на психологията на ранното детство.

Мария Трифонова представя общо 20 публикации в настоящия конкурс. От тях 1 е самостоятелна монография и 1 е монография в съавторство. От представените статии в научни издания 16 са на български език и 2 са на английски език. 4 от публикациите са реферирани индексирани в световно-известни бази данни.

Основните научни приноси на кандидата са в областите на изследването на детското когнитивно, личностно-емоционалното и психично развитие.

Потвърждавам приносите й по-конкретно в областта на изучаване на движенията и познавателната активност на деца до 12 месеца, както и на връзката с привързаността, в областта на качеството на образователната среда и приобщаващото образование; формулира теоретичната основа на т.нар. „прогрес в ученето“. Тя е автор на скрининг тест за тригодишни деца, създава Струп тест и го апробира за ученици на възраст 7-11 г. Участва активно в професионалната подготовка на учители и други педагогически специалисти; родителски практики за стимулиране на развитието в ранна детска възраст.

2. Оценка на научната продукция на кандидата

Темите в изследванията на кандидата, които могат да бъдат описани са няколко. В монографията „Движение и проучване на света от детето“ Мария Трифонова се фокусира особено върху връзките между моторните, когнитивните и социално-емоционалните компоненти при бебета до една годишна възраст. Особен интерес привличат развитийните каскади, които представляват едновременни промени при натрупване на влиянието на фактори и техните взаимодействие от много различни области на развитие. Монографията проследява и особеностите на социалната свързаност на бебетата и техните отношения към майката и към други познати и непознати хора. В допълнение, монографията предлага възможности както за подпомагане на развитието на децата с трудности в една или друга област на развитието, така и за допълнителна подкрепа на силните им страни.

Монографията „Движение и проучване на света от детето“ е съчетание на теоретично обобщаване на огромно количество литература, с акцент върху взаимосвързаността на развитийните процеси вместо изолираното им изучаване и за нуждата от активно проучване на света от страна на бебето вместо пасивна обработка на постъпваща информация.

Мария Трифонова е съавтор на колективната монография „Ранна скринингова оценка и насоки за стимулиране развитието на тригодишните деца“. Тази монография представя методология за оценяване на развитието на три-годишни деца в различни области: познавателно; езиково; емоционално, социално, двигателно. В

нея специално внимание е отделено на важността на съвместните усилия на педагози и родители за създаването на стимулираща среда за развитието на детето.

Доц. д-р Мария Трифонова представя и значително количество научна продукция под формата на статии в престижни научни издания. Една от линиите на изследване е върху образователната среда в детските градини. Емпирично изследване показва важността на професионалният опит на учителите за качеството на образованието на децата, важността на местоположението на детските градини, а също така и негативното влияние на твърде големия брой деца в група. По отношение на индивидуалния подход на учителите към децата, доц. Трифонова е публикувала резултати от изследване насочено специално към играта в детските градини и различията към разбирането на ролята на игрите от страна на учителите.

В други публикации е проследена ролята на хармонизирането на образователните цели с емпирично установените закономерности в детското развитие. Доц. Трифонова е публикувала и резултати от изследвания на различни нагласи у учителите, по-специално към проект за Наредба за предучилищно образование.

Основните теми от монографиите на доц. Трифонова, а именно за връзката между двигателното и когнитивното развитие на децата, се развиват и в нейни публикации в научни списания. Изследвана е ролята на имитацията на наблюдавани от децата действия за езиковото им развитие. Възпроизвеждането на движения от страна на децата отразява както тяхното двигателно развитие, така и социално-емоционалните им умения и опосредства индиректния ефект на двигателните умения върху различни аспекти на езиковото им развитие. В друга публикация на доц. Трифонова се проследява взаимовръзката между активността на игровите взаимодействия между майката и детето за успешността на имитационните действия на децата и оттам и на тяхното езиково развитие.

Кандидатът работи и публикува и върху изследване на концептуалните промени у децата. Проблемът, който се фокусира са факторите и механизмите, по които децата около 4-5 годишна възраст променят представите си за понятието живо и неживо. Важно усилие в трудовете на Мария Трифонова е създаването и апробирането на инструменти за оценка на психичното развитие на децата - скрининг

тест за тригодишни деца и е изследвала задълбочено неговите психометрични свойства, като е предложен е и кратък вариант на теста, тест за изследване на прояви на емоционално-поведенчески проблеми, т.нар. емоционален Струп тест, който е за по-широк възрастов диапазон, въпросникът „Силни страни и трудности“ също е за деца от широк възрастов диапазон и представлява първоначален етап от адаптацията на широко използван по света инструмент за оценка на детско развитие. Представени са публикации от по-нови изследвания върху възрастовите особености по отношение на Стандартите за детско развитие.

3. Лични впечатления

Познавам Мария Трифонова от началото на научната й кариера в Институт по психология на БАН и по-късно в Института за изследване на населението и човека. Мога да споделя изключително високата си оценка като задълбочен изследовател, който не прави компромиси с вътрешните си високи стандарти за качество в науката. Човек, който е коректен, отворен към това да подпомага развитието на по-младите колеги и открит към новостите в практиката и организационното развитие на институцията.

4. Заключение

Давам положителна оценка на представените материали от доц. д-р Мария Трифонова. Тъй като кандидатът е представил всички изискуеми документи, като те напълно удовлетворяват всички изисквания на ЗРАСРБ и на останалите нормативни документи, както и поради високото качество на приложените материали и пълното им съответствие с тематиката на този конкурс, убедено препоръчвам на уважаемото жури и на Научния Съвет към ИИНЧ да избере доц. д-р Мария Трифонова на длъжността „професор” в ИИНЧ - БАН в професионално направление: 3.2. Психология (Психология на ранното детство).

18.10.2024

Изготвил:

Проф. д.н. Антоанета Христов